

Otázka: Evropa

Předmět: Zeměpis

Přidal(a): Karolina W.

Poloha, rozloha

- Rozloha 10 382 000 km² (druhý nejmenší světadíl)
- Poloha -> srdce severní polokoule (maximálně efektivní pro kontakty se světem)
- Velmi členité pobřeží (nejčlenitější ze všech světadílů), třetina rozlohy ostrovy + poloostrovy
- Délka pobřeží - 37 000 km
- **Největší ostrov:** Velká Británie - 213 325 km²
- **Nejvyšší hora:** Mont Blanc - 4 807 m (Francie, Itálie, Alpy)
- **Největší poloostrov:** Skandinávský - 774 000 km²
- **Největší stát:** Rusko - 3 955 800 km² (Evropská část)
- Nejméně vymezený kontinent
- Hranice mezi Evropou a Asií není v přírodě zjevná
- Severní část hranice -> pohoří Ural
- verze hranice - po řece Embě do Kaspického moře, odtud Kumomanyčskou sníženinou podél řek Kuma a Manyč až po ústí Manyče do Donu a po něm do Azovského moře

Přírodní poměry

- nejčlenitější pobřeží ze všech kontinentů
- nejnižší průměrná nadmořská výška
- geologicky součástí Eurasijské desky
- Hlavní sousední desky jsou
 - **Africká** - hranice probíhá přes Středozemní moře, kolize s Eurasijskou deskou →

Alpy, Siera Nevada...

- **Severoamerická** – divergentní rozhraní, hranice s Eurasijskou deskou vede po Středoatlantském hřbetu (nejdelší pohoří na světě!), Island a Azory – vrcholky tohoto hřbetu (část Islandu a Azor už leží na Severoamerické desce)
- Na rozhraní těchto desek

a) velmi častá a silná zemětřesení – Itálie, bývalá Jugoslávie, Řecko, Turecko

b) činné sopky – Vesuv (79 n.l., Pompeje), Etna (největší a nejvyšší sopka Evropy),

- Nejvíce sopek -> Island (sopečného původu) asi 200 činných sopek
- Okrajové části kontinentu -> vyvrásněná pohoří
- Kaledonské vrásnění – starší prvohory – pohoří ve Skotsku a Skandinávské pohoří
- Hercynské (variské) vrásnění – mladší prvohory – střed Evropy – Český masiv, Středoněmecká vysočina
- Alpínské vrásnění – od konce druhohor dodnes – Alpy, Karpaty, Apeniny, pohoří Balkánu

Povrch

- Pestrý reliéf – Průměrná nadmořská výška 290 m n.m. (nejméně ze všech světadílů)
- Většinu území zaujímají nížiny (60 %)
- Východoevropská nížina (rovina) – největší nížina v Evropě
- Kaspická nížina -28 m.n.m. – nejnižší místo Evropy
- V Kaspické nížině -> jediná evropská poušť Ryn (evropská část Kazachstánu)
- Nejvyšší vrchol -> Mont Blanc (Monte Bianco, 4 807 m)

Podnebí

- Obecně: Od jihu k severu klesají teploty, od západu k východu klesají srážky
- tři podnebné pásy severní polokoule
- nejrozlehlejší část v severním mírném pásu
- podnebí díky převládajícímu západnímu proudění od Atlantského oceánu znatelně teplejší a mírnější, než by odpovídalo zeměpisné šířce díky oteplovacímu vlivu Golského proudu
- Podnebné pásy v Evropě

- Nejméně srážek -> návětrné horské a přímořské oblasti, hlavně při západním pobřeží
- *polární pás* - chladno po celý rok, pouze na nejsevernějších ostrovech, z velké části zaledněné (Špicberky, země Františka Josefa, Nová země)

Špicberky jako celek - nejvíce zaledněné území - Neroste tu téměř nic, lední medvědi

- *subpolární pás* - úplný sever pevniny - krátké chladné léto, tundra - mechy lišejníky, zakrslé stromy, sobi
- *mírný pás* - většina Evropy, převažují západní větry (na kontinentě ubývají srážky od západu k východu) Podle výše srážek můžeme rozlišit 3 typy mírného pásu:

1. oceánské podnebí - Menší rozdíly mezi létem a zimou, relativně chladná léta a relativně teplé zimy - sněží málokdy, celoročně více srážek (Britské ostrovy, Norsko, Dánsko, severozápad Francie, Benelux)
2. přechodné podnebí - střední Evropa, jižní Švédsko (je za Norskem a Dánskem), teplé léto se srážkami se střídá se zimou s trvalou sněhovou pokrývkou
3. kontinentální podnebí - Velké rozdíly teplot mezi létem a zimou, méně srážek, (Rusko, Ukrajina, část Balkánu)

- *subtropický pás* - horké suché léto, mírná vlhká zima (nesněží), kolem pobřeží Středomořího moře (vnitrozemí Itálie, Španělska, Balkánu - hodně hornaté => drsnější klima), svahy ohroženy erozí -> katastrofální letní požáry

Vodstvo

- Poměrně hustá říční síť
- Velká členitost povrchu - chybí větší říční systémy (nahrazeny větším počtem malých)
- 80 % v úmoří Atlantského oceánu
- 20 % odvodňováno do bezodtokého Kaspického moře
- Vodnatost řek závisí na místním podnebí
- Maxima vodních stavů -> východní E. - jaro a počátek léta, střední + severní E. jaro, západní a jižní E. v zimě, velehory v létě
- Největší řeka - Volha - nejdelší, nejvodnatější, největší povodí (povodí součástí největší bezodtoké oblasti Evropy)

Jezera

- Většina evropských jezer ledovcový původ, sladká, mají odtok
- především v severních oblastech kontinentu a na horách
- Největší sladkovodní jezero – Ladožské (15. největší na světě, zamrzá od prosince do května)
- Tisíce jezer na jezerních plošinách (Finská, Karelská, Mazurská, Velkopolská...)

Přírodní krajiny

- **Mrazové pustiny** – severní ostrovy a islandské vnitrozemí
 - hospodářské – lov ryb a mořských živočichů v okolních mořích
 - **Tundry a lesotundry** – severoevropské a islandské pobřeží
 - krátká vegetační doba a dlouhodobě zmrzlá půda (permafrost)
 - mechy, lišejníky, odolné byliny, břízy, vznikají zde rašelinné bažiny, vřesoviště
 - sob, liška polární, lumík, sněžný kur a ryby v moři
 - hospodářské využití – chov sobů, lov kožešinové zvěře
-
- **Tajgy** – rozsáhlý prostor mezi severním polárním kruhem a 55°s.š
 - jehličnatý les, složený ze smrku, borovice, jedle, břízy...
 - ve vyšších polohách horská tundra s mechy, lišejníky a křovinami
 - los, hnědý medvěd, vlk, jelen, rosomák, sobol...
 - hospodářské využití – lesnictví a lov kožešinové zvěře
 - **Smíšené a listnaté lesy** – mezi 55 a 45°s.š
 - buk, dub, smrk, bříza, borovice, javor, lípa (vyšší polohy – buk, jedle, smrk, modřín)
 - nejvyšší polohy – křoviny (jalovec, borovice, kleč, kosodřevina), alpské louky (Alpen) a kamenité pustiny místy s porosty trav a bylin
 - liška, zajíc, divoká kočka, rys, divoké prase (vyšší polohy horský kamzík, horská ovce medvěd brtník)
 - hospodářské využití – pěstování obilovin, brambor, cukrové řepy, chov skotu, prasat
 - **Stepi a lesostepi** – jižně od 55° s.š., východně od 30° v.d. , Uherská nížina, španělské vnitrozemí
 - suchomilné bylinné formace, traviny (kostřava, kavyl, pelyněk), kosatec
 - zajíc, hlodavci (sysel, stepní svišť), v dunajské deltě množství ptáků (růžový plameňák, velký kormorán)

- hospodářské využití – pěstování obilovin, kukuřice, slunečnice, sušší oblasti chov skotu a koní
- **Subtropické lesy a křoviny** – středomořské pobřeží
- vždyzelené suchomilné lesy (dub korkový, olivovník, dub, borovice), trnité keře, macchie

(husté formace vždyzelených křovin a bylin: vřes, myrta, pistácie, levandule, tymián, jalovec)

- vyšší polohy (do 1800 m) smíšené dubobukové lesy
- nejvyšší polohy – horské louky a kamenité pustiny
- ptáci, hadi, ještěrky a hmyz, ve vyšších polohách hnědý medvěd a kamzík
- **Pouště a polopouště** – Kaspická nížina
- nesouvislý rostlinným kryt, křoviny a byliny (pelyněk)
- plameňák, volavka, pelikán a jeseter

Nerostné bohatství

- Vlastní zdroje v Evropě nestačí potřebám průmyslu => dovoz
- Ve světovém měřítku má význam těžba:
- černé a hnědé uhlí
- železná ruda (Švédsko, Rusko), uranu
- těžba dřeva (Skandinávie, Rusko)
- Těžba ropy a zemního plynu (Severní moře, Rusko) je nedostatečná = nutný dovoz

Obyvatelstvo

- 718 mil. obyvatel (9,6 % světové populace)
- Hustota zalidnění je vysoká, 72 obyvatel/km² (nejhustěji zalidněný kontinent)
- příznivé podnebí, úrodná půda, bohatá vegetace, přístavy, průmyslové oblasti -> práce, velkoměsta
- Oproti ostatním světadílům rovnoměrně zalidněná
- Největší hustota zalidnění – Monako, Vatikán, Malta (větší státy – Nizozemsko, Belgie, VB)
- Nejnižší hustota zalidnění – Island (3 obyvatel/km²)
- Europoidní rasa (přechodná rasa mezi europoidní a mongoloidní – Estonci, Maďaři a

Finové)

- Pro Evropu je typický pokles přirozeného přírůstku obyvatelstva
 - Častý cíl přistěhovalců (např. z Afriky a Asie).
 - Průměrná délka dožití – 68 let (muži) a 77 let (ženy)
 - nízký přirozený přírůstek (některé státy i úbytek), vysoký průměrný věk dožití
 - vysoká urbanizace: 70% městského obyvatelstva
 - nízká kojenecká úmrtnost – 0,12%
 - 99% gramotnost
 - vysoká zaměstnanost
-
- Jazyky:
 - Indoevropské jazyky (většina Evropanů, nejrozšířenější jazyková skupina na světě)
 - Podskupiny
 - románské jazyky – francouzština, španělština, italština (základ latina)
 - germánské – angličtina, dánština, norština
 - slovanské – čeština, slovenština, polština, ruština
 - Ugrofinské jazyky – estonština, maďarština, finština
-
- Náboženství:
 - Křesťanství
 - římskokatolické – papež Benedikt XVI (Polsko, Španělsko, Itálie, Francie...)
 - protestantské (evangelické) – Anglie, Nizozemí, Švýcarsko, Island...
 - pravoslavné – Řecko, Rusko, Bulharsko, Srbsko
 - Islám
 - Bosna a Hercegovina, část Albánie

Vývoj osídlení

- První lidé přišli do Evropy z Afriky přes Asii v pravěku
- Evropská civilizace – kořeny ve starověké Mezopotámii a Egyptě (odtud k pobřeží Středozemního m.)
- Nejstarší evropské kultury – Kréta (minojská), Řecko (mykénská)
- Navázána antická civilizace – starověké Řecko a Řím, na jejichž základech stojí dnešní

evropské státy

- Velké expanze Říma – šíření antické kultury a vzdělanosti do západní Evropy, Francie, Británie
- Rozpad římské říše – centra – města v jihozápadní (Španělsko, Portugalsko) později v západní části Ev.
- Evropská civilizace díky objevným plavbám i na ostatní kontinenty
- Stále přetrvávají rozdíly mezi vyspělou západní E. a zbytkem -> rozdílný historický vývoj
- Za posledních 200 let se počet obyvatel ztrojnásobil i přes vysoký počet vystěhovalců
- Až do poloviny 20. kontinent s nevyšším počtem vystěhovalců, nejvíce lidí odcházelo do USA

Postavení v rámci celosvětového hospodářství

- Hospodářsky jedna z nejvyspělejších oblastí
- Zemědělství většiny zem na vysoké úrovni -> vysoká intenzita, mechanizace a chemizace
- Soběstačná ve výrobě základních potravin
- Více než polovina průmyslu – západoevropská oblast (Anglie, s. Francie, Belgie, Nizozemsko, Porýní a Porúří v Německu)
- 1/3 veškeré průmyslové výroby světa z Evropy
- Rozvinuta všechna průmyslová odvětví (dynamický vývoj – energetika, moderní technologie, chemie)
- Hutnictví pokrývá 1/3 světové produkce (Německo, Itálie, Ukrajina a Rusko)
- Strojírenství – automobilismus (Peugeot, Citroen, Seat, BMW, SAAB, Volvo, Volkswagen, Škoda...)
- Elektronický a elektrotechnický sektor (Itálie, Francie – Thomson, Nizozemí – Philips, Finsko – Nokia)
- Letecký průmysl – francouzský Airbus
- Spotřební průmysl (textilní, obuvnický aj.) výrobky vysoké kvality – konkurence dovozu levné Asie
- Potravinářský průmysl – na světové produkci se podílí 50%
- Finanční a cestovní ruch – služby na vysoké úrovni
- **Převažuje vývoz zboží i služeb nad dovozem surovin a zboží**

Státní systémy

- 43 států plus tři, které do evropského území zasahují pouze svou částí (Kazachstán, Rusko, Turecko)

Monarchie

- 7 království – Belgie, Dánsko, Nizozemsko, Norsko, Španělsko, Švédsko, VB
- 3 knížectví – Andorra, Lichtenštejnsko, Monako
- 1 velkovévodství – Lucembursko
- 1 městský stát – Vatikán

Republika

- Poloprezidentské republiky – Bosna a Hercegovina, Francie, Rumunsko, San Marino, Ukrajina
 - Parlamentní republiky – Albánie, Bulharsko, ČR, Estonsko, Finsko, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Kosovo, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonie, Malta, Německo, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Švýcarsko, Turecko
 - Prezidentské republiky – Kypr, Srbsko
-
- Nejbohatší stát – Lucembursko
 - Nejchudší stát – Moldavsko
 - Největší stát – Rusko (i nejvíce obyvatel)
 - Největší hustota zalidnění – Monako (až 16 000 obyv./km²)

Evropská unie

- 1958 založeno Evropské hospodářské společenství (EHS) – hospodářská spolupráce šesti zemí: Belgie, Francie, Německo, Itálie, Lucembursko a Nizozemsko
- Z počáteční hospodářsky orientované spolupráce -> společenství spolupracujících v řadě politických oblastí – od rozvojové pomoci po ochranu životního prostředí
- 1993 – Smlouva o Evropské unii (navázání na EHS – změna názvu)

- Unie – zachování míru, stability, prosperity – milionům lidí pomohla zvýšit životní úroveň
- Společná evropská měna
- Zrušení hraničních kontrol mezi zeměmi EU – cestování bez omezení
- Založena na zásadách právního státu – veškerá činnost se odvíjí od smluv, s nimiž všechny členské země vyslovily dobrovolný a demokratický souhlas
- 2009 – Lisabonská smlouva – její cíl je především reformovat instituce Evropské unie a její fungování